

УДК 373.3

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ХОРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Степанова Людмила Павлівна

к.пед.н., доцент кафедри теорії та методики
музичної освіти, хорового співу і диригування

Сінявіна Надія Андріївна

студентка

Національний педагогічний
університет імені М. П. Драгоманова

м. Київ, Україна

Анотація: У статті висвітлюються вікові особливості молодших школярів у психологічному, фізіологічному та педагогічному аспектах в контексті хорової діяльності. Запропоновано методи формування творчої активності молодших школярів у процесі роботи з хоровим колективом, представлено авторське розуміння досліджуваного феномену.

Ключові слова: активність, творча активність, молодші школярі, хорова діяльність, вікові особливості.

У сучасній соціокультурній ситуації, яка характеризується посиленням індивідуалізму, зростанням роз'єднаності членів соціуму, дефіцитом особистісного спілкування, все голосніше лунають заклики до відродження в школі хорового співу. Мистецтво хорового співу колективне. Саме в колективі формування і розвиток особистості дитини відбувається найбільш ефективно. Колективне музикування сприяє розвитку творчих здібностей, формує художній смак. У колективі розвиваються такі якості як дисциплінованість, відповідальність, вміння долати труднощі, доводити розпочату справу до кінця.

До того ж, загальновідомо, що хоровий спів – це найбільш доступний і найбільш улюблений вид виконавської діяльності школярів.

Метою даної статті є аналіз феномену творчої активності та методів її формування в молодших школярів.

Вагоме місце у хоровій діяльності при роботі з молодшими школярами набуваються такі поняття, як «творчість», «активність», «творча активність». Творчість і творча діяльність здавна розглядаються в філософії з різних точок зору: як особлива форма прояву несвідомого начала, як постійний стан людської душі, як діяльність геніальної творчої людини, як спосіб самовираження особистості (М. Румер, Л. Шопенгауер, З. Фрейд). Але вони сходяться в тому, що творчість – це вища форма активності і самостійної діяльності людини. Зарубіжні та вітчизняні психологи (Е. Мединській, А. Матюшкін, Я. Пономарьов, Дж. Рензулі, А. Савенков, П. Торренс) вивчаючи творчий процес, до його основних компонентів включають: мотивацію, творчі здібності, вміння і навички творчої діяльності, розумові та інтелектуальні здібності, а також індивідуальні особливості особистості. Ми погоджуємося з думкою про те, що взаємодія цих компонентів і забезпечує творчий розвиток дитини, сприяє формуванню творчої активності в тій чи іншій діяльності.

Аналіз наукової літератури вказує на значний інтерес вчених та педагогів-практиків до феномену творчої активності, однак підходи до його інтерпретації є різними. Так, творчу активність молодшого школяра розглядають як інтегральну якість, складовими якої виступають у комплексі емоційні, інтелектуальні, характерологічні особливості, що дають людині змогу творити у будь-якому виді діяльності [1]; як цілісну якість особистості, що спрямована на перетворення діяльності та визначає зрілість особистості, її моральну позицію, високий рівень загальної культури тощо [2]; як особистісно-діяльнісну характеристику, що спрямовує людину на перетворювальну діяльність та забезпечує творчий рівень цієї діяльності завдяки єдності творчо зорієнтованої мотиваційної сфери та творчих здібностей, які є своєрідним підґрунтям творчої активності [3].

На основі аналізу наукових джерел та вище наведених визначень, творчу активність молодшого школяра ми розуміємо як інтегральну якість особистості, що, мобілізуючи інтелектуальну, вольову, емоційну сфери, стимулює її продуктивну творчу діяльність і виявляється в ній. Очевидно, що розвиток творчої активності відбувається відповідно до вікових особливостей молодших школярів. Дослідження дитячої та вікової психології дозволяє вважати молодший шкільний вік значущим періодом у розвитку особистості дитини.

У цей період розвиваються пам'ять, увага, теоретичне, наочно-образне мислення та інші психічні функції. Також формуються нові знання, вміння і навички, які створюють необхідну базу для подальшого музичного навчання та розвитку творчої активності дитини [4]. А відтак, творча активність учнів визначається психологічними особливостями і схильністю до розвитку необхідних здібностей і якостей, характерних для конкретного віку.

Хорова робота в дитячому колективі має свою специфіку, яка обумовлена тим, що дитячий організм знаходиться в постійному розвитку та зміні. Тому детального розгляду потребують особливості будови голосового апарату, діапазону, тембру голосу, розвитку слуху дітей молодшого шкільного віку.

Голосовий апарат дітей молодшого віку крихкий. Його механізм ще простий за своєю структурою. Звук, що зароджується в гортані, утворюється при крайовому коливанні голосових зв'язок. Вони сходяться в повному обсязі, між ними в момент утворення звуку залишається невелика щілина на всю їх довжину. Нервово-м'язовий розвиток гортані дозволяє поки здійснювати тільки таке змикання. Голосовий апарат дітей молодшого віку може працювати як у фальцетному режимі (крайове коливання голосових зв'язок), так і в грудному (повне їх коливання). Однак, з позицій охорони голосу, доцільніше використовувати фальцет і легкий мікст. Такому голосоутворенню відповідає легке, переважно головне звучання [5].

Співочі можливості дітей молодшого шкільного віку неоднакові. У окремих дітей співацькій діапазон складається всього з 2-3х звуків. Це впливає

на їх активність, і, водночас, потребує від учителя додаткової уваги, знань і умінь з організації роботи в дитячому колективі.

Найважливішою проблемою у процесі хорового співу є забезпечення чистоти інтонування. Одна з головних причини недоліків інтонування – це відсутність координації між слуховим сприйняттям дитини і роботою голосового апарату. Якщо голосовий апарат дитини здоровий, але вона співає фальшиво або навіть належить до «гудошників», то слід максимально використовувати звучання тих нот, які вона інтонує правильно. Щоб стимулювати творчу активність таких учнів, можна придумувати підголоски – остінато нижнього голосу, коли в ньому використовується частина мелодії (буквально два звуки), яка в одноголосному варіанті служить вступом, доповненням або заключенням [6].

Сила голосу у дітей 6-8 років не має широкої амплітуди. Це теж потрібно враховувати, адже надмірна голосова напруга може призвести до стійкої хрипоти, неповне змикання зв'язок стане тоді вже відчуватися болісно. Тому найбільш типовим є використання помірних динамічних відтінків – «*mp*» і «*mf*».

Безумовно, особливості будови голосового апарату учнів початкових класів обмежують їх виконавські можливості. Для них потрібно ретельно підбирати репертуар (пісні з доступним змістом, простою побудовою, короткими фразами, нешироким діапазоном). Якщо пісні написані у зручній теситурі, голос дитини звучить природно, співати такі пісні їй легко і приємно.

Слух є головним регулятором співочої поведінки гортані і всього голосового апарату. Успішний розвиток музичного слуху молодших школярів, як відомо, відбувається в процесі хорової діяльності. Завданням учителя є також розвиток голосу, формування вокально-хорових навичок, ознайомлення з надбаннями музичної хорової культури – народними піснями та творами відомих композиторів минулого і сучасності, поповнення знань про засоби виразності, за допомогою яких виявляється в музиці художній задум (ритм, рух мелодійної лінії, динаміка, темп, тембр, структура, фактура тощо). А головне –

формування творчої активності молодших школярів, від якої великою мірою залежить результат усієї хорової роботи.

У формуванні творчої активності молодших школярів у процесі хорової діяльності велика роль відводиться ігровим методам та творчим завданням. Гра, хоч і не є вже провідним видом діяльності для дітей цього віку, продовжує з успіхом застосовуватися у навчанні та вихованні. З власного досвіду зауважимо, що на практиці підтвердили свою ефективність запропоновані нами творчі завдання та ігри, зокрема такі, як «Музичні сходи» та «Критичні похвалинки».

Сутність гри «Музичні сходи» полягає у тому, щоб діти правильно виконували задану мелодію по «сходам». За основу береться п'ять звуків обраної зручної тональності, кожний з яких розташований на своїй сході. Сходи малюємо на дошці. Спочатку вчитель разом з дітьми декілька разів проспівує звуки вгору і вниз: від першого до п'ятого звуку, і від п'ятого до першого. Потім вчитель вказує на сходи вже не по черзі, а у певній послідовності, а діти проспівують мелодію, яка утворилась. Регулярне застосування цієї гри сприяє розвитку у школярів мелодичного слуху, координації слуху з голосом, засвоєнню музичної грамоти.

Завдання «Критичні похвалинки» передбачає поділ хору на декілька груп, залежно від кількості дітей у хорі. Кожна група по черзі виконує свій твір – один із засвоєного школярами хорового репертуару. Після цього – самооцінка та аргументація поставленої оцінки. Потім інші групи висловлюють свої зауваження щодо виконання. Потрібно пояснити дітям, що критика має бути позитивною та об'єктивною, важливо знайти, за що похвалити виконавців. Слід зазначити, що виконання даного завдання спрямовано на розвиток критичного мислення учнів, розширення їх хорового тезаурусу.

Отже, спираючись на вікові особливості молодших школярів у психологічному та фізіологічному аспектах, розуміючи творчу активність молодшого школяра, як інтегральну якість особистості, що, мобілізуючи інтелектуальну, волю, емоційну сфери, стимулює її продуктивну творчу

діяльність і виявляється в ній, актуалізуємо доцільність застосування ігрового методу та методу творчих завдань для формування означеного феномену в процесі хорової діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Диденко С.В. Формирование творческой активности младших школьников в условиях организации эстетической оценочной деятельности: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01. К., 1987. 24 с.
2. Белая Н.Л. Формирование творческой активности студентов музыкально-педагогических факультетов педвузов в процессе индивидуального обучения: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01. К., 1985. 22 с.
3. Лобова О.В. Формування творчої активності молодших школярів у процесі музично-естетичного виховання: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. К., 1998. – 20 с.
4. Ростовський О. Я. Методика викладання музики у початковій школі: Навч.-метод, посіб. – 2- е вид., доп. Тернопіль, 2001. 216 с.
5. Ніколаєнко П.С. Про хорові співи у загальноосвітній школі. *Музика в школі*. 1977. Вип. №4. С.20–23.
6. Степанова Л. П. Розвиток поліфонічного слуху в молодших школярів засобами українського фольклору. *Мистецтво та освіта*. 2009. № 2. С. 17–21.